

Immigrazioa eta gutxiengo kulturalak: etorkinen irudikapenak eta gizarte eta komunitatearen partaidetzarako hausnarketak

Ainara Arnoso, Edurne Elgorriaga, Cristina Martínez-Taboada eta Ander Rico
Unibertsitateko irakasleak, psikologoak

Ondorengo lanak immigrazioaren eta gutxiengo kulturalen irudikapen-dinamiken ikasketetan aurreratzeko du helburu, talde kultural ezberdinez osaturik dagoen lagin batean oinarrituta (Magreb, Latinoamerika eta Ekialdeko Europa). Hitzen asoziazio librearen bitartez, Euskal Autonomia Erkidegora immigratu duten pertsonen beren talde kulturalari buruz zein beste gutxiengo kulturei buruz dituzten irudikapenak aztertzen dira. Lortutako emaitzen artean, latinoamerikarrei dagozkien adostasun orokorrek beren jatorriari, izaera latinoari eta ezaugarri positiboak erreferentzia egiten diete; Magrebeko taldeen ezjakintasuna eta anbigualtasuna azpimarratu egiten da; eta Ekialdeko Europakoan, berriz ere ezjakintasuna, baina orainoan gertutasun-pertzepzioari eta jende onaren irudiarri lotuta. Populazio immigrantearen profil psikozialen sistematizazioa egiteak ahalbidetuko digu talde kultural ezberdinetan eta errealitate psikozial eta komunitarioekin kontrastean dauden irudikapenen sustraiak ezagutzeko.

GAKO-HITZAK: Immigrazioa · Gutxiengo kulturalak · Irudikapenak · Errealitate sozial-komunitarioa.

The aim of this research is to advance in the study of identities and representational dynamics of immigration and cultural minorities, using a sample composed by different cultural groups (Maghreb, Latin-America and East Europe). Using the free association of words technique, the perception that immigrants in the Basque Country have about their cultural group and other minorities is analysed. As a result it can be said that Latin-American people have a perception linked with the origin place, latin character and positive qualities; of the people from Maghreb, it is emphasizes the ignorance and ambivalent representations; and of the people coming from the countries of the East, also ignorance, and the perception of proximity and good people. Also, the systematization of their psychosocial profiles would allow knowing the position of each representation in the different cultural groups and their differences with the social and communitarian trajectories from this population.

KEY WORDS: Immigration · Cultural minorities · Representations · Social-community field.

Jasotze-data: 2009-01-07. *Onartze-data:* 2009-07-13.

1. Sarrera

Azken urteetan jazarpen politiko eta erlijiosoengatik edota errekurso ekonomiko zein sozialen faltagatik, milioika pertsonak norberarentzako zein familiarentzako bizimodu hobea lortzeko euren herrialdea utzi egin behar izan dute. Haietako askok Europa aukeraz beteriko lurralde gisa, eta testuinguru komunitarioan dagoen herritarren berdintasun-eskubideen bermatzeak erakarrita etortzen dira (Miller, 1999).

Hala ere, pertsona horiek askotan talde arteko harreman asimetrikoekin, finkapen-neurri murriztaileekin eta harrera-gizartearen jokabide xenofoboekin topatzen dira; horrek populazio immigrantea euren jatorri eta identitate kulturalari eta tradizioei gogor eustera bultzatzen du, beraz, zatiketa sozialerako arriskua argia da (García-Rodríguez, 2007).

Euskal Herrian ere, immigrazioaren ondorioz, udalerrri eta auzo askotako konposizio demografikoaren dibertsitate kulturalak gorakada handia jasan du. Errealitate horrekin bat etorritz, ikerketa eta esku-hartzeetan dimentsio kulturala kontuan hartzea erronka nagusietako bat bihurtu da (Bernal eta Sáez-Santiago, 2006; Marín eta Marín, 1991; Martínez, Martínez eta Calzado, 2006).

Emigrazioaren fenomenoari dagokionez, psikologia komunitarioak honela definitzen du: balioetan, kontaktu-taldeetako gizarte-arauetan, eta elkar eragiteko testuinguru jakin batzuen inguruan aldaketak jasotzen dituen trantsizio ekologikoa.

Ikuspegi ekologiko-kultural horrek talde minoritarioen testuinguru ulerkorrago eta operatiboago batean jartzen laguntzen digu, eta ahultasun eta baztertze sozialaren arriskuan kultura menderatzaileak eragiten duen opresio-harremana ulertzea erraztu egiten du (Nelson eta Prilleltensky, 2005). Bestetik, baliabide sozial eta psikosozialen egituren falta ere azaltzen du (Martínez *et al.*, 2006). Komunitatearen osasunean eta euren parte-hartzaileen ongizatean hainbat faktorek eragina dutela kontuan hartzen da. Horrela, giza ongizatea hobetzeko egiten diren esfortzuak hainbat testuinguru eta faktore pertsonalen dinamikien ulermenean oinarrituta egon beharko lirarteke, ingurumenetan, jokabideetan, eta aspektu biologikoetan oinarrituta dagoen analisi batean baino gehiago (Stokols, 2000). Ikuspuntu honetatik, pertsona emigranteen ongizatea, norbanakoen, organizazio-harremanen, komunitateen eta inguru naturalaren gertakarien egoera positibotzat uler daiteke. Horrela, aurretik izendatutako esparru ekologikoetan, behar psikologiko eta materialen asetze orekatu eta bateratu batek eragina edukiko du.

Migrazioari eta ongizate psikosozialari buruzko ikasketekin batera, orientazio transkulturaletik talkari eta akulturazioak sortzen duen estresari loturik dagoen distantzia kulturala aldagai azaltzaile moduan aztertzen da (Berry eta Kim, 1987; Ward, Bochner, eta Furnham, 2001). Akulturazioa deritzan fenomenoak, kultura desberdinen jabe diren gizabanako-taldearen artean sortzen den harreman zuzen eta etengabearen emaitza azaltzen du. Horrela talde horietako baten edo gehiagoren jatorrizko eredu sozialen ondorioz sortzen diren aldaketak aintzat hartzen dira. Horrek, harrera egiten dien gizartera bideratutako jarrera desberdinak dakartza berekin, alegia: integrazioa, asimilazioa, bereiztea, marjinalizazioa (Berry eta Kim, 1987) sorburuko kulturaren eta harrerako kulturaren arteko oreka berreskuratzeke

estrategia edo modu gisa hartuta: a) asimilazioa, sorburuko kultur identitatea baztertu eta harrera egiten dien gizartera bideratu nahi izatea adierazten duen jarrera; b) integrazioa edo bikulturalismoa, edo taldearen berariazko kultur identitatea iraunaraztea eta gizarte berrian parte izateko nahia; c) bereiztea, edo etorkinen taldeak harrerako gizartearekin harremanik sortu nahi ez izatea, nor bere identitatea eta sorburuko kulturaren tradizioak eta jokabideak iraunarazi nahi izatearekin batera; eta d) marjinalizazioa, edo harrerako gizartearekiko nahiz sorburuko gizartearekiko uzurtasuna eta distantzia. Jakina da integrazioa eta asimilazioa gizarte berrian egokitzeko joera handiagoa erakusten duten estrategiak direla, eta segregazioak eta marjinalizazioak baino estres sozial gutxiago sorrarazten dute.

Hala ere, beste eredu batzuek proposatzen dute integrazio sozioekonomikoa-ekin harremanean dauden aldagai psikosozialek ongizatea azaltzen dutela, esate baterako: langabezia, (Beiser, Johnson, eta Turner, 1993; Pernice, Trlin, Henderson eta North, 2000), egoera zibila eta hezkuntza maila (Mouanoutoua, 1991), edota jatorriarekiko kontaktu eta babes falta (Pernice *et al.*, 2000).

Oro har, fenomeno sozial gehienekin gertatzen den bezala, Giza eta Gizarte Zientzien arlotik, immigrazioa ikertzeko erabiltzen diren teoriak totalitaristak dira. Arreta aldagai gutxi batzuetan jartzen dute, ikertzen ari den jokabidean nagusiak direla suposatuz. Modu horretan, errealitatearen bertsio partzialak lortzen dituzte.

Horrela, norbanakoek talde minoritario zehatz bateko kideak ikusteko modua zenbait ikerketa-lanen objektu bihurtu da (Valencia, Guimelli, Ganeva eta Perera, 2007). Irudikapen sozialekin (Moscovici, 1976) edota estereotipo nozioarekin (Lippman, 1922) harremanean, mito sozialak edo kategorizazio soziala (Tajfel, 1969, 1972) bezalako eredu teoriko ezberdinetara apela daiteke. Ildo horretan, Jodeleten (1984) aburuz, irudikapen sozialak gure inguru fisiko eta sozialean norbanakoei eta taldeei objektu eta talde sozialak klasifikatzea ahalbidetzen dieten kategoria-sistemak dira. Zentzu horretan, ikuspuntu teoriko batetik talde sozialak modu orokorrean, eta talde minoritarioak modu partikularrean, irudikapen-objektu gisa kontuan hartu behar dira. Irudikapen sozialen teoriak (Moscovici, 1961) ezagutzaren forma sozialen inguruan hitz egiten du, eta bereziki zentzuaren ezagutzaren inguruan. Horrela, alderdi sozialera hurbiltzen da pentsamenduaren eta talde sozialen ekintzen testuinguru sozial eta kulturala kontuan hartuz. Ezagutza praktikoa suposatzen du, inguru sozial eta materialaren ulermenera eta menderatzera bideratuta. Gerturatze ez-positibista batetik abiatuta, ulermenean eta fenomeno sozialen interpretazioan oinarritzen da. Horrela, banakoaren eta gizartearen arteko zubi moduko kontzeptua suposatzen du, hainbat zergati, informazio, sinesmen, iritzi, estereotipo zein jarrerari men eginez.

Europako herrialde ezberdinetan talde arteko eta hierarkia etnikoen lehentasunen inguruan egindako ikerketek (ikusi, adibidez, Hagendoorn, 1993; Pettigrew eta Meertens, 1995; Sabatier eta Berry, 1996) taldeen onarpenean ezberdintasunak erakutsi dituzte, betiere jatorri kultural, etniko eta erlijiosoaren arabera (Dijker, 1987; Nesdale eta Mak, 2003; Van Oudenhoven eta Eisses, 1998). Oro har, nahiz eta herrialdearen arabera aldatu egiten den, Europatik zein herrialde garatuetatik datozen taldeak onartuagoak izaten dira; Asia eta Latinoamerikatik datozenek

hierarkiako erdiko kokalekua hartzen dute, eta aintzat gutxien hartzen direnen artean Magrebeko eta ijitoen populazioak izaten dira (Navas eta Cuadrado, 2003). Era berean, gutxiengoetako kideen esperientzien inguruan egin diren ikerketetan, harrera-gizartearen aldetik jasotzen duten diskriminazio eta gutxiespena azalera-tzen da (Díaz Nicolás eta Ramírez Lafita, 2001; Ramírez-Goicoechea, 1996).

Ikerketa anitzen arabera, gizakiok inklusiora eta ez eskusiora motibaturik gaude (Baumeister eta Leary, 1995; Brewer, 1997; Maslow, 1968; Rosenberg, 1979; William eta Sommer, 1997). Gizartean leku bat edukitzeko desira kontuan izanik, talde minoritarioetako kideek euren taldearekin identifikazioa handitu egiten dute, jasotako diskriminazio eta aurreiritziei erantzun moduan (Nesdale eta Mak, 2003; Schmitt, Spears eta Branscombe, 2003). Dena dela, talde arteko pertzepzioak ez dira hutsune sozialetan gertatzen (Spears eta Manstead, 1989; Tajfel, 1981); izan ere, testuinguru zabalago batean sortzen diren beste konparazio sozial batzuek baldintzatu zein indartu ditzakete. Zentzu horretan, emigranteek beste talde minorarioez daukaten pertzepzioa ez dago sortzen den testuinguru sozio-kulturalen isolaturik, eta egoeran parte hartzen duten norberaren eta gainerako taldearen arteko jokoa islatu egiten du (Cuadrado, Molero, Navas eta García, 2003).

Eztabaidagai hauetan guztietan oinarriturik, ondoren aurkezten den ikerketalana proposatu da. Helburu gisa, lehenik eta behin pertsona emigranteek gure testuinguruan gutxiengo kultural ezberdinei buruz daukaten pertzepzioa ezagutzea dugu, eta bigarrenik, beren buruari buruz daukaten pertzepzioa ere definitzea. Eremu ekologiko (banako, erlazional eta sozio-komunitario) ezberdinetako partaideen ezaugarri demografiko, aurremigratorio eta postmigratorioen analisiak ahalbidetuko dute populazio immigrantean aztertutako errealitatea testuinguruan jartzea. Hipotesi gisa, kultura-gutxiengo bakoitzari asoziatu-rik pertzepzioak taldeek barneratzea espero da. Diskurtso gainartzailea erreproduzitu eta honi ere esanahia ematea espero da, norik bere taldearen alde positiboak gailenduz edo bere nortasuna birdefinituz kategoria berrien bitartez.

Ikerketaren metodologia Doise eta besteek (1993) proposatutakoa da. Adierazitako eredutik abiatuz irudikapen sozialen ikerketak zenbait pauso ekarri ditu. Lehenik eta behin, sinesmen-sistemen partekatze- eta egituratze-izaera aztertu behar da. Ondoren, irudikapenen egituraren barruan, banakoaren posizioaren heterogenetasuna aztertzen da. Azkenik, ainguraketa-prozesua aztertzen da, kontuan hartuz norbanakoen posizionamenduen aldaketa sistematikoek tartekatze kultural eta psikosozial ezberdinetan ainguratu egiten dituztela.

2. Metodologia

2.1. Parte-hartzaileak

Ikerketa honetan parte hartu duten etorkinak (N= 282) Euskal Autonomia Erkidegoan bizi dira eta hiru talde kultural nagusi ordezkatzan dituzte, Magrebeko (n = 104; % 36,8), Latinoamerikako (n =142; % 50,4) eta Ekialdeko Europako (n = 36; % 12,8) jatorria dutenak. Horietatik, % 73,7 emakumeak dira eta % 26,3 gizonak, eta batez besteko adina 34,45 (d.t.= 10,03) urtekoa da.

Alde batetik, Gurutze Gorrira zein gizarte-zerbitzuetara jotzen duten pertsonak ditugu (n= 200). Bestetik, gizarte-zerbitzuekiko dependentziarik ez duten eta sozialki autonomoak diren subjektuek ere parte hartu zuten (n= 82).

2.2. Datu-bilketako tresnak eta galde-sortak

Ikerketa hau egiteko erabili dugun tresnak bi alde nagusi ditu. Lehenengoak hainbat eremu ekologikotan jatorria duten aldagai soziodemografikoak (sexua, adina, egoera zibila eta familia-egoera), aurremigratorioak (migratzeko arrazoiak eta finkapenerako intentzioa) eta postmigratorioak (lana, justizia, etxebizitza, emozioak, diskriminazio-egoera eta hautemandako distantzia kulturala, akulturazio-jokabideak, sare sozialak eta osasun mentala) aztertzen ditu. Etorकिन egoera jasotzen duen eta galdera itxiez osaturik dagoen galde-sorta batean oinarritu egiten da.

Aldagai soziodemografikoak, aurremigratorioak eta zenbait aldagai postmigratorio (lanaren, justiziaren eta etxebizitzaren egoera) galdera kategorikoen bidez bildu dira (adibidez: zein izan da migratzeko arrazoiak?: politikoa, ekonomikoa, formakuntza hobetzea, familiarekin biltzea, edo, beste bat).

Beste aldagaiak neurtzeko esaldien aurrean Likert moduko galderak erabili dira: distantzia kulturala ezagutzeko (1-oso urruti 8-oso gertu) edota hautemandako diskriminazioa eta sare sozialak aztertzeko (1-ezer ere ez 5-beti-asko). Akulturazio-jokabideak neurtzeko Berryk (1989) proposatzen duen eredia erabiliz 4 galdera egiten dira. Hauek Zlobinna eta besteek (2004) erabiliak eta definituak izan dira aurretik, eta, oro har, akulturazio-jarrerak, egoera ideala eta nahi dena neurtzen dituzte (1-ezer ere ez 9-beti-asko).

Egoera emozionala ezagutzeko 17 emozioz osaturik dagoen zerrenda bat aurkeztu da. Zerrenda horrek aurreko ikerketetan $\alpha = 0,76$ ko barne-trinkotasuna erakutsi zuen. Horrela pertsonen emozioen presentzia aipatu behar zuten.

Eta bukatzeko, osasun mentala aztertzeko PRIME-MD erantsi da (Spitzer *et al.*, 1994), gaztelaniaz dagoen bertsioan (Baca *et al.*, 1999). Galdetegi hau, DMS-IV delakoak dituen oinarriak kontuan hartuz, osasun-zentroetan erabiltzeko egin zen, eta arazo psikologikoak garatzeko arriskuan dagoen jendea detektatzeko balio du. 5 arlo jasotzen ditu: antsietatea, depresioa, somatizazioa, elikadura-trastornoak eta alkoholismoa. Gainera, osasun-perzeptzioa orokortasunean neurtzeko galdera bat dago.

Hizkuntza desberdinetan balioztatu da, darabilen hizkuntza eta erantzuteko era erraza da, eta minutu gutxi batzuk behar dira betetzeko, horregatik galde-sorta hau egokia da ikerketa honetan erabiltzeko.

Aztertzen diren emaitzetan lau arlo psikologiko hartu dira; depresioa (2 galdera), antsietatekoa (3 galdera), somatiko (15 galdera) eta elikaduraren desoreka (galdera 1). Depresio eta antsietate-sintometan gutxienez galdera bati eta somatikoetan hiru galderari positibo erantzunez gero, desoreka bat garatzeko arriskuan dagoela uler daiteke.

Tresnaren bigarren aldea, berriz, Hitzen Asoziazio Librearen esparru batez horniturik dago, bertan partaideei ondorengo estimuluaren aurrean burura datozkien lehengo hitzak idaztea eskatzen zaie: Magreb, Latinoamerika eta Europako Ekialdeko pertsona. Bai tresnaren alde kuantitatiboak bai kualitatiboak, elkarrizketa erdi-egituratu baten bidez osaturik izan ziren.

2.3. Prozedura

Ikerketa transkultural bat denez, zenbait egoera zehatz ahal den moduan saihesteko, zenbait aspektu metodologiko kontuan hartu izan dira, adibidez, kultura ezberdinetan egokiak diren aldagaiak, bitartekariak eta hizkuntza desberdinak erabili dira (Páez eta Vergara, 2000).

Horregatik, galde-sortak etorkinen artean maiztasun handienarekin erabiltzen diren hizkuntzetara itzuli izan dira (gaztelaniara, frantsesera, arabierara eta errusierara), eta zenbait elkarrizketatarako Magrebetik zein Ekialdeko Europatik etorritako bitartekarien laguntza izan dugu.

Elkarrizketak egiteko unean datuak jasotzeko bi prozedura erabili dira. Alde batetik, Gurutze Gorrira jo dugu elkarte horretako zuzendaritza-taldearen aurreko onarpenarekin, zerbitzu mota ezberdinen beharrean dauden pertsonekin elkarrizketak egiteko, eta bestetik, autonomoak diren pertsonekin harremanetan jartzeko *elurrezko bolaren* prozedura erabili izan da, bitartekari kulturalak eta pertsona ezagunak baliatuz. Prozedura horren bidez, ohiko bideak erabiliz lokalizatu ezin diren biztanleengana ailegatu gara, etorkinak diren ezagunen sarea erabiliz.

Elkarrizketaren iraupena gutxi gorabehera 45 minutukoa izan zen, modu boluntarioan parte hartu zuten pertsonen anonimotasuna ziurtatu zitzaizkien, eta ikerketaren helburuez informatu zitzaizkien aurrez aurre.

Datu testualei esker, SPAD-T —*Système Portable pour l'Analyse des Données*— (Lebart eta Salen, 1994) programaren bitartez gutxiengo kultural bakoitzari asoziatuta zeuden irudikapenen eremu semantikoaren osagaien analisi bat egitea posible izan zen.

Eduki-analisen bidez egiten den irudien azterketak, maiztasunen arabera, aukera ematen digu kategoria-talde batek duen pisua jakiteko. Kategoria horiek ikerketarako interes teorikoa duten alderdi psikosozialen aldagaiei erantzuten diete.

Hiru epaile «itsu» eta independentek frogatu zuten aukeratutako kategorizazio-sistema. Aurkitutako epaileen arteko bat-etortze mailak fidagarritasun handia eskaintzen duen kategorizazio-sistema batekin lan egitea ahalbidetzen du.

Doise eta besteek (1993) proposatzen duten eredu trifasikoa erabiliz, lehen-dabizi, parte-hartzaileek gutxiengo kultural bakoitzaren inguruan dauzkaten komunezko kontzeptzioak aztertzea ahalbidetzeko, pertsona «latinoamerikar», «magrebtar» eta «ekialdeko europar» estimuluaren erantzunen eduki-analisia egin zen. Hitzen analisia 3tik gorako maiztasuna zuten hitzak eskuratuz burutu zen. Ezaugarri prototipikoen irizpidea erabiliz, hau da, hitz guztietatik % 50eko maiztasun batekin aipatuak izan direnak, gutxiengo kultural bakoitzak osatzen dituen irudikapenak aurkezten dira.

Ondoren, norbanakoen arteko mailan azaltzen diren talde kulturalen inguruko kontzepzioen aldaketan analisia sakontzeko, erantzun-tipologiaren existentzian miatu zen, subjektuen korrespondentzia eta klasifikazio hierarkikoen analisia bidez. Metodo honek norbanakoei eragindako taldeak osatzen ditu euren erantzunen antzekotasunaren arabera.

Korrespondentzien faktore-analisia taulan ikerketarako tresna da. Tresna honek lerro eta zutabeetan aldagaien itemen arteko antzekotasunak aztertzea ahalbidetu egiten du, aurkezten diren puntuaren hurbiltasunari edo gertutasunari esker, baita programak berak aurkezten dituen gainerako emaitzei esker ere (balio propioak). Test-eko balioak balio absolutuan 2tik gorakoak direnean esanguratsutzat hartzen dira, gutxi gorabehera .95eko esanguratasun maila bati dagokiola.

Bukatzeko, talde kultural bakoitzean irudikapenak nola finkatzen diren ezagutzeko asmoz, gutxiengo bakoitzak bere buruari buruz duen pertzepzioa ikertu genuen, berriz ere ezaugarri prototipikoen irizpidea erabiliz. Hauek emandako hitzen % 50 osatzen dute.

Datuen prozesamendu kuantitatiboa gauzatzeko Windowserako SPSS 12. (*Social Package for Social Sciences*) programa erabili zen.

3. Emaitzak

3.1. Gutxiengo kulturalak eta irudikapenak

3.1.1. Pertsona latinoamerikarra

1. taulan jasotako emaitzen arabera, pertsona latinoamerikarren kolektiboa osatzen duten irudikapenen elementu klabeek, parte-hartzaile multzoa kontuan harturik, ondorengoei men egiten diete: hegoamerikarrak (20), alaiak (14), langileak (14), ondo (12), herrikideak (11), dantza (11), hurbilak (10), ezagutzarik ez dut (10), jaiak (9), immigranteak (9) eta pribilegiatuak (8).

1. taula. Pertsona latinoamerikarrari asoziatuak dauden hitzak eta maiztasunak.

Hegoamerikarrak	20	Ni-gu	8	Latino taldea	4
Alaiak	14	Onak eta gaiztoak	8	Ezberdinak	4
Langileak	14	Denak berdinak	7	Kanpotarrak	4
Ondo	12	Beharrak-arazoak	6	Normala	4
Herrikideak	11	Maitakorrak	6	Ez ditut gustuko	3
Dantza	11	Irekiak	6	Ezaugarri positiboak	3
Hurbilak	10	Gustukoak ditut	6	Paisaia	3
Ez dut ezagutzen	10	Amerikarrak	5	Konfiantza eza	3
Jaiak	9	Pertsonak	5	Trafikatzaileak	3
Immigranteak	9	Lagunak	5	Ezaugarri negatiboak	3
Pribilegiatuak	8	Kanpotarrak	5	Justizia eza	3
Onak	8	Hobeto	4		
Totala: 270 hitz. 35 kategoria (totalaren % 90.37)					

Klasifikazio hierarkikoaren analisia subjektuen hiru taldekatze argi azaldu zituen (2. taula): adostasun handienetarikoa irudikapenek (n=269; % 95) *hegoamerikar*, *alai* eta *langile* hitzekin gertutasuna adierazten dute, *jatorriari*, *izaerari* eta

kualitate bati erreferentzia eginez. Beste mota bateko irudikapen periferikoagoek izaera latinoari (n=4; % 2) eta ezberdintasunari (n=9; % 3) enfasia ematen diete.

2. taula. Pertsona latinoamerikarrari buruzko irudikapen-multzoak.

	V. test	Proba
1. Taldekatzea		
Hegoamerikarrak	.469	.319
Alaiak	.114	.455
Langileak	.114	.455
2. Taldekatzea		
Latino taldea	5.675	.000
3. Taldekatzea		
Amerikarrak	5.507	.000
Ezberdinak	4.780	.000

Populazio latinoamerikarrak bere talde kulturalari buruz duen pertzepzioari dagokionez, adostatutako irudiak men egiten die ondorengoei: hegoamerikarrak (13), langileak (11), alaiak (11), dantza (9), herrikideak (9), jaia (7), ondo (6), onak (6) eta irekiak (6).

3.1.2. Magrebeko pertsona

Kolektibo magrebtarraren inguruan adosturiko irudikapenek (3. taula) laginaren osotasuna kontuan hartuz, batez ere men egiten diete ondorengoei: onak eta gaiztoak (15), ez ditut ezagutzen (12), ondo (11), ez ditut gustuko (9), denak berdinak (8), traturik ez (8), immigranteak (8), ezberdinak (8), ezer ez (8), erlijioa (7), ezaugarri negatiboak (7), pobreak (7), Afrika (7), justizia eza (6), ezberdinak (6) eta kultura (6).

3. taula. Magrebtar pertsonari asoziatuak dauden hitzak eta maiztasunak.

Onak eta gaiztoak	15	Kultura ezberdina	6	Esperientzia gogorra	3
Ez ditut ezagutzen	12	Afektua gustukoak ditut	5	Konfiantza eza	3
Ondo	11	Arabiarrek	5	Kanpotarrak	3
Ez ditut gustuko	9	Mairuak	5	Ezaugarri positiboak	3
Denak berdinak	8	Beldurra	5	Langileak	3
Traturik ez	8	Marokoarrak	5	Gaiztoak	3
Etorkinak	8	Delinkuentzia	5	Ezezagunak-ikusezinak	3
Ezberdinak	8	Beharrak-arazoak	5	Ezaugarri etnikoak	3
Ezer ez	8	Lagunak	5	Laguntza-ulerkortasuna	3
Erljioa	7	Onak	4	Familia	3
Ezaugarri negatiboak	7	Arazorik ez	4	Kanpotarrak	3
Pobreak	7	Pertsonak	4	Normalak	3
Áfrika	7	Gizonezkoak	3	Ez dut neure burua aipatuko	3
Justizia eza	6				
Totala: 246 hitz. 40 kategoria (totalaren % 89.84).					

Klasifikazio hierarkikoaren analisiak subjektuen hiru taldekatze argi produzitu zituen (4. taula): *pertzepzio anbigualak* (onak eta gaiztoak daude) eta populazio honekiko dagoen ezjakintasuna (ez ditut ezagutzen) sumatu egiten dira (n=248;

% 88). Garrantzi gutxiagokoak dituzte berriz ere anibalente diren *ondo* orokor bat, *familia*, *gaiztoak* eta *ezaugarri etnikoak* (n=23; % 8) eta *ezberdintasunari* eta *konnotazio negatiboari* (n=11; % 4) asoziatuak dauden horiek ere.

4. taula. Magrebeko pertsonari buruzko irudikapen-multzoak.

	V. test	Proba
1. Taldekatzea		
Ondo	6.849	.000
Moroak	4.212	.000
Familia	3.012	.001
Gaiztoak	3.012	.001
Ezaugarri etnikoak	3.012	.001
2. Taldekatzea		
Onak eta gaiztoak	1.697	.045
Ez ditut ezagutzen	1.372	.085
Ez ditut gustuko	.995	.160
Traturik ez	.853	.197
Denak berdinak	.853	.197
Ezer ez	.853	.197
Etorkinak	.853	.197
Afrika	.700	.242
Pobreak	.700	.242
Erljioa	.700	.242
3. Taldekatzea		
Ezberdinak	6.462	.000
Ezaugarri negatiboak	5.945	.000

Populazio magrebtarrak bere talde kulturalari buruz duen pertzepzioari dagokionez, adostatutako irudiek men egiten diete ondorengoei: ondo (9), onak eta gaiztoak (7), gustukoak ditut (5), denak berdinak (4), etorkinak (4), erlijioa (4), justizia eza (4), arabiarak (3), konfiantza eza (3), ezberdinak (3), marokorak (3) eta beharra (3).

3.1.3. Ekialdeko Europako pertsona

5. taulan jasotako emaitzen arabera, Ekialdeko Europako pertsonen populazioa osatzen duten irudikapenen elementu klabeek, parte-hartzaileen multzoa kontuan harturik, ondorengoei men egiten diete: ez ditut ezagutzen (27), traturik ez (17), onak (11), Europa (10), ondo (9), denak berdinak (9) eta normala (8).

5. taula. Ekialdeko Europako pertsonari asoziatuak dauden hitzak eta maiztasunak.

Ez ditut ezagutzen	27	Hotzak	6	Langileak	4
Traturik ez	17	Lagunak	6	Ezberdinak	4
Onak	11	Errumaniarrak	6	Ezer ez	4
Europa	10	Ekialdeko herrialdeak	5	Pertsonak	3
Ondo	9	Delinkuentzia	5	Ezaugarri etnikoak	3
Denak berdinak	9	Ezaugarri positiboak	5	Paisaia	3
Normala	8	Etorkinak	5	Kanpotarrak	3
Ez ditut gustuko	7	Ezaugarri kulturalak	5	Justizia eza	3
Pobreak	7				
Totala: 200 hitz. 25 kategoria (totalaren % 87.5).					

Klasifikazio hierarkikoaren analisiak subjektuen hiru taldekatze argi azaldu zituen (6. taula): *kontaktua falta* eta *ezjakintasunaz* (ez ditut ezagutzen), eta *ezaugarri positiboak* (onak, Europa eta denak berdinak) gailendutako irudikapena nabarmentzen da (n=266; % 94). Zenbakietan garrantzia gutxiago duten beste motatako irudikapenak *ezaugarri positiboak* loturik dagoena (n=5; % 2) eta *justizia eza* pertzepzioari dagokiona dira (n=11; % 4).

6. taula. Ekialdeko Europako pertsonari buruzko irudikapen-multzoak.

	V. test	Proba
1. Taldekatzea		
Ondo	7.097	.000
Justizia eza	3.480	.000
2. Taldekatzea		
Onak eta gaiztoak	6.039	.000
3. Taldekatzea		
Ez ditut ezagutzen	1.647	.050
Traturik ez	.991	.161
Onak	.485	.314
Europa	.386	.350
Denak berdinak	.280	.390
Normala	.167	.434
Pobreak	.044	.483
Ez ditut gustuko	.044	.483

Ekialdeko Europako populazioak bere talde kulturalari buruz duen pertzepzioari dagokionez, aipatutako irudiek men egiten diete ondorengoei: Europa (1), ondo (1), denak berdinak (1), hotzak (1), lagunak (1), errumaniarrak (1), immigranteak (1), ezaugarri kulturalak (1), pertsonak (1), ezer ez (1), justizia eza (1).

3.2. Gutxiengo kulturalak eta ezaugarri sozio-demografiakoak, aurremigratorioak eta postmigratorioak

Euskal Autonomia Erkidegoan dauden talde kulturalen errealtate psikosozial eta komunitarioa zein den jakiteko, jarraian modu labur batean aurkeztuko ditugu haien egoera aurremigratorio eta postmigratorioen zenbait ezaugarri.

7. taulan ikus daitekeen moduan, Latinoamerikako pertsona gehienak emakumeak dira, Magrebeko kasuan, aldiz, gizonezkoak direlarik. Ekialdeko Europako artean, berriz, bi sexuen arteko proportzioa orekatuago dago. Oro har, populazio gaztea da, nahiz eta latinoamerikarra magrebtarra baino zertxobait helduagoa izan (Tukey proba, batez besteko diferentzia=3,93; p=,007).

Hiru talde kulturalen artean ezkonduen eta ezkongabeen portzentajea gehiengoa da, nahiz eta Ekialdeko Europako populazioan bananduta dauden pertsonen portzentajea gailentzen den. Familia-egoerari dagokionez, bikotea daukaten pertsonen % 75 bere bikotekidearekin batera dago, eta seme-alabak dauzkatenen erdiak elkarrekin daude (lehengusuak, lehengusinak eta anai-arrebak). Beste familia-kideen presentzia handiagoa da latinoamerikarren populazioan.

Hizkuntzaren ezagutza, hau da gaztelaniaren maila, oso ona da Latinoamerikako taldean, ertaina Magrebeko laginean eta baxuena Ekialdeko Europako pertsonen kasuan aurkitzen da. Tukey probek hiru taldeen arteko desberdintasunak adierazten dituzte.

7. taula. Gutxiengo kulturalak eta ezaugarri sozio-demografiakoak.

	Latinoamerika	Magreb	Ekialdeko Europa	
Sexua				
Gizonezkoak	% 20,4	% 90,4	% 39,4	$X^2(2)=118,9; p=0,000$
Emakumezkoak	% 79,6	% 9,6	% 60,6	
Adina	36,24 urte	32,30 urte	33,90 urte	$F(2,275)=4,77; p=0,009$
Egoera zibila				
Ezkonduta	% 37,9	% 29,8	% 28,1	$X^2(8)=19,62; p=0,012$
Banatuta	% 14,3	% 5,8	% 25	
Alarguna	% 0,7	% 1	—	
Ezkongabea	% 38,6	% 60,6	% 40,6	
Bikotearekin	% 8,6	% 2,9	% 6,3	
Egoera familiarra				
Bikotekidea	% 77,9	% 63,3	% 76,9	$X^2(4)=4,65; p=0,324$
hemen	% 58,7	% 66,7	% 60	$X^2(2)=0,506; p=0,777$
Seme-alabak	% 71,4	% 40,2	% 29	$X^2(2)=32,73; p=0,000$
hemen				
Familia hemen				
Hizkuntzaren ezagutza maila				
	2,97	2,23	1,93	$F(2,275)=81,8; p=0,000$

*Erantzun-tartea: 1 Ezer ez 3 Asko

Egoera aurremigratorioarekin loturik (8. taula), migratzeko arrazoi nagusia ekonomikoa da, nahiz eta formakuntza, babes politikoa edo familia-arazoak izan toki-aldaketa bultzatzen duten beste zergati batzuk. Azkenekoak pisu handia dauka Ekialdeko Europako populazioan eta gainerakoetatik ezberdindu egiten dituen ezaugarri bat da.

Latinoamerikatik etorri direnentzat behin-behineko finkapena aukera nagusia zen, % 64,8k izan ere, % 17,6k soilik bere herrialdea modu iraunkor batean uzten zuen. Magrebtar populazioaren kasuan, erantzunen aniztasun handiagoa ikusten da, nahiz eta behin betiko geratzeko asmoarekin etorri zirenak gehiago izan. Azkenik Ekialdeko Europako populazioan finkapenarekiko ziurtasun falta eta zalantza gailendu egiten da.

8. taula. Gutxiengo kulturalak eta ezaugarri aurremigatorioak.

	Latinoamerika	Magreb	Ekialdeko Europa	
Emigratzearen arrazoiak				$X^2(8)=30,94; p=0,000$
Ekonomikoa, lana	% 77,5	% 73,1	% 41,9	
Prestakuntza	% 6,3	% 10,6	% 19,4	
Familiarekin berriz biltzea	% 8,5	% 7,7	% 29	
Beste batzuk	% 7	% 4,8	--	
Asilo politikoa	% 0,7	% 3,8	% 9,7	
Finkatze-itxarobideak				$X^2(4)=22,96; p=0,000$
Iraunkorra	% 17,6	% 34,6	% 25	
Probisonala	% 64,8	% 39,4	% 34,4	
Ez daki	% 17,6	% 26	% 40,6	

Hurrengo taulan (9. taula) erakusten den bezala, Magrebeko taldeak latinoamerikarrekin eta Ekialdeko Europako populazioarekin alderatuta, arazo gehiago ditu lana, egoera juridiko egokia eta etxebizitza lortzeko.

Harreraren testuinguruan sentitzen dituzten emozioak gaitasun handiagoa duten faktoreetan oinarrituz deskribatu dira. Latinoamerikako pertsonak emozio positibo gehiago sentitzen dituzte (konfiantza, poza, betetasuna, esperantza eta harrotasuna) Ekialdeko Europako eta Magrebeko pertsonekin konparatuta (Tukey probak, batez besteko diferentzia=;21 $p=,003$; batez besteko diferentzia=;15 $p=,001$). Ziurtasun falta emozioak (bakardadea, herstura, tristezia, beldurra) Latinoamerikako eta Magrebeko populazioetan ageriagoak dira Ekialdeko Europako populazioarekin alderatuta (Tukey probak, batez besteko diferentzia=;20 $p=,002$; batez besteko diferentzia=;18 $p=,008$); emozio erreaktiboak, aldiz (baztertuta sentitzea eta amorrua), nahiz eta gutxi agertu, pertsona magrebtarren baitan ekialdeko europarren baitan baino handiagoak dira (Tukey proba, batez besteko diferentzia=;19 $p=,018$).

Diskriminazioaren pertzepzioa baxua da Ekialdeko Europako eta Latinoamerikako taldean, eta zertxobait altuagoa Magrebeko populazioan, hala ere, Tukey probak ez ditu datu esanguratsuak azaldu; beraz, nahiz eta ANOVA esanguratsua izan, ezin da esan desberdintasunik dagoenik. Populazio autoktonoarekiko haute-mandako distantzia kulturala berbera da hiru taldeentzat, euskal populazioarekiko gertu sentitzen dira. Akulturazio-jarrerari dagokienez, ez dira ezberdintasun esanguratsuak aurkitu. Gehiengoak integrazioa nahiago du, asimilazioak jarraitzen dio eta, azkenik, banaketa eta marjinalizazioa geratzen dira.

Sare sozialei dagokienez, herrikideekin duten kontaktu maila berdintsua da hiru taldeetan. Baina beste etorkinekin eta bertakoekin latinoamerikarrek Magrebeko pertsonak baino kontaktu handiagoa dute (Proba Tukey, batez besteko diferentzia=0,77; $p=,000$; batez besteko diferentzia=0,43; $p=,007$).

Azkenik, antsietate, depresio eta sintomatologia somatikoei dagokienez ez da ezberdintasun esanguratsurik ikusten. Populazioaren erdiak gutxi gorabehera antsietatea erakusten du eta heren batek sintoma depresibo eta somatikoak ere. Hala ere, elikaduraren desorekarekin harremana duten sintomak handiagoak dira populazio latinoamerikarrean.

9. taula. Gutxiengo kulturalak eta ezaugarri postmigratorioak.

	Latinoamerika	Magreb	Ekialdeko Europa	
Lan-egoera				
Lana	% 69,7	% 47,2	% 61,5	$X^2(2)=10,88; p=0,004$
Egoera juridikoa				
Paperak	% 96,1	% 85,2	% 63,2	$X^2(2)=21,59; p=0,000$
Etxebizitza	% 93,7	% 72,8	% 87,9	$X^2(2)=20,83; p=0,000$
Emozioak				
Positiboak	0,69	0,53	0,47	$F(2,274)=9,5; p=0,000$
Ziurtasun falta	0,38	0,35	0,17	$F(2,274)=6,14; p=0,002$
Erreaktiboak	0,20	0,29	0,10	$F(2,275)=4,25; p=0,015$
Hautemandako diskriminazioa*	1,84	2,19	1,61	$F(2,253)=3,62; p=0,028$
Hautemandako distantzia kulturala**	4,85	4,60	4,65	$F(2,254)=0,50; p=0,606$
Jarrerak				
Integrazioa	% 81,4	% 70,9	% 72,4	$X^2(6)=11,03; p=0,087$
Añimilazioa	% 11,4	% 18,4	% 24,1	
Banaketa	% 2,1	% 7,8	—	
Marjinalizazioa	% 5	% 2,9	% 3,4	
Sare sozialak*				
Herrikideak	3,15	2,80	2,68	$F(2,269)=3,01; p=0,051$
Etorokinak	3,15	2,37	2,87	$F(2,263)=12,8; p=0,000$
Autoktonoak	3,59	3,15	3,30	$F(2,271)=4,82; p=0,009$
Sintomak				
Antsiatateenak	% 56,3	% 62,2	% 54,5	$X^2(2)=1,04; p=0,594$
Depresiboak	% 29,8	% 38,8	% 18,2	$X^2(2)=5,29; p=0,071$
Somatikoak	% 45,1	% 36,7	% 39,4	$X^2(2)=1,72; p=0,423$
Elikaduraren desorekarenak	% 14,1	% 2	% 6,1	$X^2(2)=10,83; p=0,004$
* 1 ezer ez 5 asko				
** 1-oso urruti 8-oso gertu				

4. Ondorioak

Lortutako emaitzek ahalbidetzen dute immigrazio eta gutxiengo kulturaletako protagonisten pertzepzioa barneratzen duen ikuspegi bat sortzea. Gainera, talde kultural bakoitzaren berezitasunak ikuspuntu gisa edukitzea bermatzen dute, baita iritzi publikoak dituen irudi eta irudikapenekiko alternatiboak diren iritziak ikustea ere.

Talde kulturei dagozkien bereizgarri estereotipikoen balorazioak talde beren ebaluazio orokorrarekin bat egiten du, immigrante magrebtarrei balorazio txarreko bereizgarriak eman zaizkielarik. Arestian aipatu den moduan, populazio horretan ikuspegi anibalenteak eta ezjakintasuna gailendu egiten dira. Emaitza hauek Europako esparruan topatu direnekin bat egiten dute, populazio magrebtarra gehien estigmatizaturik dagoen kolektiboa bezala erakutsiz (Dijker, 1987; Navas eta Cuadrado, 2003; Nesdale eta Mak, 2003; Van Oudenhoven eta Eisses, 1998), batez ere ziurrenik ezberdindu egiten diren ezaugarri kultural, etniko eta erlijiosoak direla eta.

Zentzu horretan, aipatu beharra dago berriki gure testuinguruan egin dugun ikerketa (Martínez de Taboada, Arnoso eta Elgorriaga, 2008). Bertan pertsonak dituzten aurreritziak neurtzen ziren, eta gutxiengo kulturalaren arabera emaitza desberdinak aurkitu ziren. Magrebeko pertsonak beste taldeekin konparatuta, harreman gutxiago dituzte, eta distantzia kultural handiagoa eta emozio negatibo gehiago sentitzen dituzte. Halaber, ezkutuko aurreiritzietan eta adierazitakoetan lortutako puntuazioak populazio autoktonoak aurreritziak edukitzeko joerarik ez duela erakutsi zuen. Hala ere, puntuazioak ebaki-puntutik gertu agertzen dira. Talde kulturalak kontuan hartzean, ikusten da taldeekiko adierazitako aurriritzirik ez dagoela, baina alde ezkutuari dagokionez, magrebtar populazioarekiko aurreiritzi gehiago agertu egiten dira.

Modu positibo batean gehien deskribatu egin den populazioa latinoamerikarra eta Ekialdeko Europakoa izan da. Latinoamerikatik datorren kolektiboarekiko irudikapen adostuek jatorriari, izaera alaiari eta ezaugarri positiboak erreferentzia egiten diete. Ekialdeko Europako populazioari dagokionez, kontaktu faltari dagokion ezjakintasuna eta ezaugarri positiboak bezalako irudikapenak gailendu egiten dira. Populazio magrebtarra ez bezala, ezjakintasuna elkarbizitza errazten duten zenbait aspektuekin harremanetan dago, gertutasun kulturala (Europa), jende jatorra izatea eta berdintzat hartzea. Baliteke bi taldeen pertenezia kategoriala populazio autoktonoarekiko kontuan hartu izana: hizkuntza populazio latinoamerikarraren kasuan eta kontinentea Ekialdeko Europakoan.

Estereotipoei dagokionez, Magrebeko eta Latinoamerikako taldeei buruz deskribapen zehatzagoa egiten da, beren kategoria sozialen irudikapen kognitibo konplexuago bat islatuz. Aitzitik, talde kulturalen multzoak Ekialdeko Europako taldea deskribatzeko zailtasun handienak topatu ditu.

Talde kultural bakoitzean irudikapen hauek zein puntutaraino sustraiak botatzen dituzten jakiteko, gutxiengo bakoitzak bere buruari buruz duen pertzepzioa ikertu genuen. Alde batetik, diskurtso menderatzailea erreproduzitzen duten narratiben elaborazioa aztertzen da. Bestetik, egoera sozialaren esanahiari buelta eman eta aurrera eramandako migrazio-prozesuari zentzua ematen dioten alternatibak aztertzen dira ere bai. Azkenengo horietan norberaren taldearen alderdi positiboak indartuko lirake, edota identitatea birdefinituko litzateke beste kategoria berrien bitartez. Adibidez, Magrebeko laginak bere buruaren konnotazio anbibalenteak dituen definizio bat erakutsi arren, berezitasun kultureko aspektuak, aldarrikapena eta salaketa ere jasotzen dira, estigmatizazioari aurre egiteko eta beren identitatearen defentsa-mekanismo legez. Populazio latinoamerikarraren irudikapenek hegoamerikar kategoria gailentzen duen identitate sozial positibo bati erantzuten diote, «gu geu» bezalakoei eta ezaugarri kulturelei atxikiturik, euskal populazioak populazio horrekiko daukan sinpatiarekin bat etorritik. Gure testuinguruan egindako ikerketa kontuan hartzen badugu, bertan aldagai berberak erabiltzen direlarik, populazio latinoamerikarekiko kontaktu handiagoa ikus daiteke. Talde hau gertuago azaltzen da, identifikazio maila edo gertutasun kultural altuagoa dagoelarik, eta talde horrenganako emozio positibo gehiago adierazten direlarik.

Ekialdeko Europako populazioari dagokionez, ez dago irudikapen orokor adosturik, taldeari buruz egiten den deskribapena ez baitagokie kideek dauzkaten kategoria komunei. Agian horrek beren burua ezagutzera emateko behar edo aldarrikapen bat adieraz dezake, gizarteari kolektibo ezezaguna iruditzen baitzaio eta irudiaren estereotipotik urrundu nahian. Zentzu horretan bertakoen aipatutako gure ikerketan, neurtu genituen aldagaietan bitarteko posizioak hartzen dituzte, desberdindu gabe.

Oro har, talde kultural bakoitzari loturiko ezaugarriak eta ikertutako gutxiengoen identitateak koherenteak dira beren egoera psikosozialari buruz dakigunarekin.

- Populazio magrebtarrak oinarrizko beharrak asetzeke ditu oraindik (egoera juridikoa, lana eta etxebizitza), emozio positibo gutxiago sentitzen ditu eta ziurtasun falta handiagoa du ere. Baita integrazio-jarrera eta gainerako gutxiengo kulturelek baino kontaktu eta babes gutxiago ere.
- Ekialdeko Europako populazioak oinarrizko beharrak gutxi gorabehera aseturik ditu, latinoamerikar kolektiboak baino emozio positibo gutxiago sentitzen ditu baina magrebtarrak baino gehiago oraindik, integrazio- eta asimilazio-jarrerak erakutsiz.
- Latinoamerikar populazioak oinarrizko beharrak aseturik ditu, modu zabal batean emozio positiboak eta ziurtasun falta sentitzen ditu, integrazio-jarrerak eta gainerako talde kulturelek baino babes eta kontaktu sare gehiago ditu.

Lanaren emaitzetan oinarrituz, zenbait iradokizun agertzen dira ekintza-pausoen moduan, kultura-aniztasuna eta gutxiengoen ikuspegia ikusaraz ditzakeen gizarte-sistema bat suspertzearekin erlazionatuta. Haien pertzepzioak aztertzea, eta populazio horien ongizatea indar handiagoz bermatzen duten faktoreak topatzea, gestio psikosozial on baten kudeaketan beharrezkoa zein aberasgarria izan daitekeen parametro bat izan daiteke. Horrela esku-hartze programen eta planifikazio komunitarioaren sormenerako ezaugarri nagusi gisa jokatzen du.

Komunitateko Psikologiatik, ahultasun eta baztertze sozialaren arrisku-terminoetan, pertsona emigrante eta bertakoen opresio-kondizioak behar ditzaketen ereduak bultzatzen dira (Nelson eta Prillestensky, 2005); testuinguru sozialak, interdependentziak, eta bi taldeen arteko interakzio formalak eta informalak duten aniztasuna goraiatu eta indartuko duten ekintzak (Kelly, Ryan, Altmam, eta Stelzner, 2000), baita integrazio eta babes etnikoko sare interetnikoak eta sozializazio-prozesuak ere (Balcázar, Suárez-Balcázar eta Keys, 1998).

Ikuspuntu honen arabera, beharrezkoa izaten da lurralde zehatz batean dauden talde kulturalen eta elkarbizitza baketsu eta sortzailea bultzatuko duen giza aniztasunaren balorazio eraginkorra egitea. Aniztasuna baloratzeak esan nahi du instituzioek eta komunitateko kideek beren ezberdintasun eta berdintasunen onuren berri edukitzea, eta jatorri anitzeko pertsona eta taldeen arteko erlazio jasagarriak eraikitzea. Esparru honetan burutu diren ikerketek erakutsi dutenez, talde arteko harremanen hobekuntzara zuzenduriko programak (populazio emigrantea vs autoktonoa) gizarte esku-hartzeen inplementaziorako erreferente onak dira.

Interesgarria litzateke talde kultural ezberdinetako kideak norbanako moduan ezagutzea, elkarrekin komunean daukatena ezagutzuz, eta beste taldeen alderdi positiboak ezagutzeko aukera emango luketen aktibitate komunitarioak diseinatzea: beren kultura, hizkuntza, eta abar. Laburbilduz, maila ezberdinetan lan egin (norbanako, erlazional, sozio-komunitario) eta komunitatea indartuko duten talde arteko irudikapen positiboak indartzea, denboran zehar mantenduko diren elkarreagin-egoeren eta bi aldeetatik babesa bermatzen duten egoeren alde jokatuz.

5. Erreferentziak

- Balcázar, F.; Suárez-Balcázar, Y. eta Keys, C. (1998): "Un modelo de Investigación para desarrollar la capacidad de las comunidades para incrementar su poder", *Summa Psicológica*, **5**, 123-147.
- Baumeister, R. F. eta Leary, M. R. (1995): "The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation", *Psychological Bulletin*, **117**, 497-529.
- Beiser, M.; Johnson, P. J. eta Turner, J. (1993): "Unemployment, underemployment and depressive affect among Southeast Asian refugees", *Social Science & Medicine*, **28**, 183-195.
- Bernal, G. eta Sáez-Santiago, E. (2006): "Culturally centred psychosocial interventions", *Journal of Community Psychology*, **34**, 121-131.
- Berry, J. W. eta Kim, U. (1988): "Acculturation and mental health", in P. Dasen; JW. Berry, eta N. Sartorius (arg.), *Health and cross-cultural psychology: Towards applications*, Sage, Londres, 207-236.
- Brewer, M. B. (1997): "On the social origins of human nature", in C. McGarty eta S. A. Haslam (arg.), *The message of social psychology*, Blackwell, Oxford, 54-62.
- Cuadrado, I.; Molero, F.; Navas, M. S. eta García, M. C. (2003): "Inmigración y turismo: diferencias en percepciones y actitudes hacia los extranjeros en una muestra de niños-as almerienses", *Revista de psicología social*, **18(2)**, 121-140.
- Díaz Nicolás, J. eta Ramírez Lafita, M. J. (2001): "*La inmigración en España: una década de investigaciones*", IMSERSO, Madrid.
- Doise, W.; Clémence, A. eta Lorenzi-Cioldi, F. (1993): *The Quantitative Analysis of social Representations*, Hemel La Hempstead, Harvester Wheatsheaf.
- Dijker, A. J. (1987): "Emotional reactions to ethnic minorities", *European Journal of Social Psychology*, **17**, 305-325.
- García-Rodríguez, M. (2007): "Introduction. Integrating New Migrants in the New Europe. A Challenge for Community Psychology", in *II European Community Psychology Association Seminar*, Sevilla.
- Hagendoorn, L. (1993): "Ethnic categorization and outgroup exclusion: Cultural values and social stereotypes in the construction of ethnic hierarchies", *Ethnic and Racial Studies*, **16**, 27-51.
- Jodelet, D. (1984): "Représentation sociale: phénomène, concept et théorie", in S. Moscovici (arg), *Psychologie sociale*, PUF, Paris.
- Kelly, J. G.; Ryan, A.M.; Altman, B. E. eta Stelzner, S. P. (2000): "Understanding and Changing Social Systems: An Ecological View", in J. Rappaport eta E. Seidman (arg.), *Handbook of Community Psychology*, Kluwer Academic/Plenum Publishers, New York.
- Lebart, L. eta Salem, A. (1994): *Statistique textuelle*, Paris.
- Lippman, W. (1922): *Public opinion*, Harcourt, New York.

- Maslow, A. (1968): *Motivation and personality*, Harper & Row, New York.
- Miller, D. (1999): *Principles of Social Justice*, Harvard University Press, Londres.
- Marin, G. eta Marin, B V. (1991): *Research with hispanics populations*, Sage, Newbury Park: CA.
- Martínez, M. F.; Martínez, J. eta Calzado, V. (2006): "La Competencia Cultural como referente de la Diversidad Humana en la Prestación de Servicios y la Intervención Social", *Intervención Psicosocial*, **15 (3)**, 331-350.
- Martínez de Taboada, C.; Arnosó, A. eta Elgorriaga, E. (2008): "Inmigración y nuevas formas de relación en Guipúzcoa: nosotros, vosotros, ellos", Gipuzkoako Foru Aldundirako ikerketa-txostena, Donostia.
- Moscovici, S. (1976): *La Psychanalyse son Image et son Public*, PUF, Paris.
- Mouanoutoua, V. L.; Brown, L. G.; Cappelletty, G. G. eta Levine, R. V. (1991). "A Hmong adaptation of the Bech depression inventory", *Journal of Personality Assessment*, **57(2)**, 309-322.
- Navas, M. eta Cuadrado, I. (2003): "Actitudes hacia inmigrantes africanos y gitanos: un estudio comparativo", *Apuntes de Psicología*, **21(1)**, 29-49.
- Nelson G. eta Prilleltensky, I (2005): *Community Psychology. In pursuit of liberation and well-, Being*, Palgrave Macmillan.
- Nesdale, D. eta Mak, A. (2003): "Ethnic identification, self-esteem and immigrant psychological health", *International journal of intercultural relations*, **27**, 23-40.
- Páez, D. eta Vergara, A. (2000): "Theoretical and methodological aspects of cross-cultural research", *Psicothema*, **12**, 1-5.
- Pernice, R.; Trlin, A.; Henderson, A. eta North, N. (2000): "Employment and mental health of three groups of immigrants to New Zealand", *New Zealand Journal of Psychology*, **29(1)**, 24-29.
- Pettigrew, T. eta Meertens, R. W. (1995): "Subtle and blatant prejudice in Western Europe", *European Journal of Social Psychology*, **25**, 57-76.
- Ramírez-Goicoechea, E. (1996): *Inmigrantes en España: vidas y experiencias*, CIS, Madril.
- Rosenberg, M. (1979): *Conceiving the self*, Basic Books, New York.
- Sabatier, C. eta Berry, J.W. (1996): "Inmigración y aculturación", in R. Y. Bourhis eta J-Ph. Leyens (arg.), *Estereotipos, discriminación y relaciones entre grupos*, McGraw-Hill, Madril.
- Schmitt, M. T.; Spears, R. eta Branscombe, N. R. (2003): "Constructing a minority group identity out of shared rejection: The case of internacional students", *European journal of social psychology*, **33(1)**, 1-12.
- Spears, R. eta Manstead, A. S. R. (1989): "The social context of stereotyping and differentiation", *European Journal of social psychology*, **19**, 101-121.
- Stokols, D. (2000): "The social ecological paradigm of wellness promotion", in M. Schneider Jamner eta D. Stokols (arg.), *Promoting human wellness: New frontiers for research, practice and policy*, CA: University of California Press, Berkeley.
- Tajfel, H. (1969): "Cognitive aspects of prejudice", *Journal of Social Issues*, **25**, 79-97.
- , (1972): "La catégorisation sociale", in S. Moscovici (arg.), *Introduction à la psychologie sociale*, Vol. 1, Larousse, Paris.
- , (1981): *Human Groups and social categories*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Valencia, J. F.; Guimelli, C.; Ganeva, Z. eta Perera, S. (2007): "El rol de las regulaciones normativas en estereotipos y actitudes hacia grupos minoritarios: evidencia en dos países", in C. L. Guillén. eta R. Guil (arg.), *Psicología Social: un encuentro de perspectivas*, **1**, 431-444.

- Van Oudenhoven, J. P. eta Eisses, A. M. (1998): "Integration and assimilation of Moroccan immigrants in Israel and The Netherlands", *International Journal of Intercultural Relations*, **22**, 293-307.
- Ward, C.; Bochner, S. eta Furnham, A. (2001): *The psychology of culture shock*, Routledge Hove, UK.
- Williams, K. D. eta Sommer, K. L. (1997): "Social ostracism by coworkers: Does rejection lead to loafing or compensation?", *Personality and Social Psychology Bulletin*, **23**,693-706.

